

टाटा ट्रस्टस व BPCL यांच्या सहाय्याने
गडचिरोली येथे मध्यवर्ती स्वयंपाकगृह
(Centralized Kitchen) सुरु करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : शाआशा-२०२०/प्र.क्र.१००/का.१३-अ,
मादाम कामा रोड, हुतात्मका राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक: २१ डिसेंबर, २०२०.

प्रस्तावना :-

आदिवासी विकास विभागांतर्गत सध्या ४९८ शासकीय आश्रमशाळेतील सुमारे २ लाख विद्यार्थी विद्यार्थ्यांना शासनामार्फत जेवणाची व्यवस्था करण्यात येते. शासकीय आश्रमशाळेत स्वयंपाकी, कामाठी, यांच्या मदतीने जेवण तयार करतात. त्यासाठी आवश्यक अन्नधान्य, कडधान्य व इतर किराणा माल ई निविदेद्वारे खरेदी करून पुरवठा करण्यात येतो. तसेच ४९० शासकीय वसतीगृहे कार्यरत असून त्यामधील सुमारे १२० वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांना जेवणासाठी आधार संलग्न बँक खात्यात थेट निधी (डीबीटी) दिला जातो. उर्वरित वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांसाठी भोजन ठेके निश्चित करण्यात येत आहेत.

२. वरीलप्रमाणे शासनाने विद्यार्थ्यांच्या भोजनासाठी व्यवस्था केलेली असली तरी, विद्यार्थ्यांना चांगल्या प्रतीचे पुरेसे, आरोग्यदायी व सकस जेवण देण्याबाबत मागणी करण्यात येते. शासन विद्यार्थ्यांना सकस व पुरेसे जेवण देण्यासाठी प्रयत्न करते, परंतु विद्यार्थ्यांना सकस व पुरेसे भोजन देण्यात स्थानिक पातळीवर अडचणी येतात. याबाबी विचारात घेऊन काही चांगल्या नामवंत स्वयंसेवी संस्थांच्या सहकार्याने यामध्ये सुधारणा करण्यासाठी मध्यवती स्वयंपाकगृह उभारता येईल किंवा कसे याबाबत विभागामार्फत प्रयत्न करण्यात आले. या संदर्भात सर दोराबजी ट्रस्ट व संलग्न ट्रस्ट, सर रतन टाटा आणि नवाजीभाई रतन टाटा ट्रस्ट मार्फत आश्रमशाळेतील मुलांसाठी पोषक व चांगले अन्न पुरविण्यासाठी सहकार्य करण्याची तयारी दर्शविली होती. शासन, टाटा ट्रस्ट व अक्षय पात्रा फाउंडेशन यांच्यात दि.१०/०६/२०१५ रोजी सामंजस्य करार (Memorandum of Understanding) करण्यात आला. त्यास अनुसरून १ ऑगस्ट, २०१५ पासून ठाणे जिल्हातील कांबळगाव येथे मध्यवर्ती स्वयंपाकगृह स्थापन करून प्रत्यक्षात सुरु ठेवण्यासाठी दि.२९ जुलै, २०१५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये निर्णय घेण्यात आला आहे. त्याच धर्तीवर प्रकल्प अधिकारी, एकान्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, गडचिरोली यांच्या अधिनस्त शासकीय आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांना भोजन पुरवठा करण्यासंदर्भात कार्यपद्धती विहीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

१. शासकीय आश्रमशाळा व वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांना पौष्टीक व चांगला नास्ता, दोन वेळचे जेवण व अल्पोपहार पुरविण्यासाठी गडचिरोली येथे टाटा ट्रस्ट व BPCL यांच्या सहकार्याने मध्यवर्ती स्वयंपाकगृह (Centralized Kitchen) सुरु करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. अंमलबजावणीची कार्यपद्धती:-

- १) गडचिरोली येथे अद्यावत मध्यवर्ती स्वयंपाकगृह, टाटा व BPCL यांच्या सहकार्याने आदिवासी विकास विभागामार्फत उभारण्यात येईल.
- २) गडचिरोली येथे एका वेळी ५००० व्यक्तींसाठी जेवण बनविण्याची क्षमता असलेले अद्यावत स्वयंपाकगृह उभारण्यात येईल. या परिसरात असलेल्या ११ आश्रमशाळामधील व १४ वसतीगृहातील सुमारे ४७५० विद्यार्थ्यांचा मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहामार्फत नास्ता/जेवण पुरविण्यासाठी सुरुवातीला समावेश करण्यात येईल. आवश्यकतेनुसार नवीन आश्रमशाळा/वसतीगृहांचा समावेश करणे/वगळणे याबाबतचा निर्णय सर प्रकरणी नेमण्यात आलेल्या सुकाणू समितीमार्फत घेण्यात येईल.
- ३) गडचिरोली येथे अद्यावत स्वयंपाकगृहांच्या उभारणीसाठी इंग्रजी माध्यमाची आश्रमशाळा, गडचिरोली येथील उपलब्ध असलेली जागा आदिवासी विकास विभागामार्फत उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ४) गडचिरोली येथे मध्यवर्ती स्वयंपाकगृह उभारणे, पाणी पुरवठा, पाणी साठवण, सांडपाणी व्यवस्थापन व पर्यावरण संगोपनासाठी आदिवासी विकास विभागाच्या वतीने टाटा ट्रस्ट ला परवानगी देण्यात येईल.
- ५) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहासाठी वर्ग - २ चे नियंत्रण अधिकारी आदिवासी विकास विभागामार्फत नेमण्यात येईल. सदर नियंत्रण अधिकारी सहायक प्रकल्प अधिकारी या पदाच्या दर्जपेक्षा कमी दर्जाचा नसेल. नियंत्रण अधिकाऱ्याच्या नेमणूकीची कार्यवाही संबंधीत अपर आयुक्त करतील सदर नियंत्रण अधिकारी आयुक्त, आदिवासी विकास यांचे थेट नियंत्रणाखाली राहील. दररोजच्या कामकाजासाठी तो जबाबदार राहील.
- ६) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहांमध्ये नास्ता, दोन वेळचे जेवन व अल्पोपहार तयार करून गडचिरोलीपासून ६० कि.मी. अंतरापर्यंतच्या शासकीय आश्रमशाळा/इंग्रजी माध्यमाच्या आश्रमशाळा/वसतीगृहे यातील विद्यार्थ्यांना खास वाहनाने निर्धारीत वेळेत पुरविण्यात येईल.

७) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहांसाठी आवश्यक असणारे स्वयंपाकी , कामाठी, सफाईगार व सुरक्षारक्षक आदिवासी विकास विभागात कार्यरत असलेल्या लाभार्थी शाळांमधून उपलब्ध करून देण्यात येतील.

८) प्रस्तावित मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाच्या लाभक्षेत्रातील उपलब्ध असलेल्या सर्व स्वयंपाकी व कामाठी यांना टाटा ट्रस्ट मार्फत एक आठवड्याचे प्रशिक्षण देण्यात येईल व त्यामधून कार्यक्षम स्वयंपाकी व कामाठी यांची मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहात काम करण्यासाठी निवड करण्यात येईल.

९) मध्यवर्ती स्वयंपाक गृहातील कर्मचाऱ्यांना तीन पाळ्यांमध्ये (Shift) काम करावे लागेल. प्रत्येक पाळीमध्ये ८ तास काम राहील. पहिली पाळी सकाळी ६ ते दुपारी २ वाजेपर्यंत, दुसरी पाळी दुपारी २ ते रात्री १० वाजेपर्यंत तर रात्रपाळी रात्री १० ते सकाळी ६ वाजेपर्यंत राहील.

१०) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहात तयार झालेले जेवण संबंधीत शाळेत पोहोचविण्यासाठी वाहनांची व्यवस्था टाटा ट्रस्ट कडून करण्यात येईल.

११) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहात तयार झालेले दोन वेळेचे जेवण, नास्ता, अल्पोपहार संबंधीत आश्रमशाळेत पोहोचल्यानंतर त्याचे विद्यार्थ्यांना वाटप आदिवासी विकास विभागाच्या उपलब्ध कामाठी/स्वयंपाकी यांचेमार्फत करण्यात येईल.

१२) वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांना जेवण पुरविणे व ते वसतीगृहात वाटप करणे याबाबत स्वतंत्रपणे निर्णय घेण्यात येईल.

१३) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाच्या कार्यक्षेत्रातील शासकीय आश्रमशाळांतील नास्ता,जेवण व अल्पोपहार याचे वेळापत्रक पुढीलप्रमाणे राहील.

आश्रमशाळा	नास्ता	दुपारचे जेवण	अल्पोपहार	रात्रीचे जेवण
	सकाळी ७.३०	सकाळी १०.३०	दुपारी ३.३०	सायं. ६.३०

१४) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहामार्फत त्या कार्यक्षेत्रातील शासकीय आश्रमशाळा व वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांना परिशिष्ट-१ मधील मेनूत नमूद केल्याप्रमाणे नास्ता/जेवण देण्यात येईल. त्यात आवश्यकतेनुसार अक्षयपात्राच्या सहमतीने बदल करता येतील.

३. सुकाणू समिती (Steering Committee) :-

अ) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाची उभारणी करणे व त्याचे कामकाज सुरक्षीत चालण्याचे अनुषंगाने आवश्यक त्या उपाययोजना करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे सुकाणू समिती गठित करण्यात येत आहे.

१)	सचिव, आदिवासी विकास विभाग	- अध्यक्ष
२)	आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग	- सदस्य
३)	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नागपूर	- सदस्य
४)	संबंधीत मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाचे नियंत्रण अधिकारी	- सदस्य
५)	टाटा ट्रस्टच्या नामनिर्देशित प्रतिनिधि	- सदस्य
६)	अक्षय पात्राचे नामनिर्देशित प्रतिनिधि	- सदस्य
७)	संबंधित उप सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय -सदस्य सचिव	

वरील सुकाणू समितीची दर तीन महिन्यांनी अथवा समितीने ठरविलेल्या कालावधीत बैठक होईल.

ब) सुकाणू समितीची कार्यकक्षा पुढीलप्रमाणे राहील.

- १) सदर कार्यक्रमाची उद्दिष्टे निश्चित करणे.
- २) निश्चित केलेली उद्दिष्टे साध्य होण्याबाबत वेळोवेळी आढावा घेणे.
- ३) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाच्या खर्चाचा सहामाही आढावा घेणे व त्याबाबत आवश्यक त्या उपाययोजना सुचविणे.
- ४) प्रति विद्यार्थी निश्चित केलेल्या खर्चापेक्षा अधिक खर्चास व करारामध्ये आणि शासन निर्णयामध्ये नमूद नसलेल्या अन्य खर्चास मान्यता देणे.

४. सनियंत्रण समिती:-

अ) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाच्या दैनंदीन कामकाजाबाबत येणाऱ्या अडचणी सोडवून दैनंदिन कामकाजावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी पुढीलप्रमाणे सनियंत्रण समिती गठित करण्यात येत आहे.

१. आयुक्त, आदिवास विकास विभाग	-- अध्यक्ष सदस्य
२. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नागपूर	-- सदस्य
३. महाव्यवस्थापक, आदिवासी विकास महामंडळ	-- सदस्य
४. संबंधीत मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाचे नियंत्रण अधिकारी	-- सदस्य
५. संबंधित शाळेचे मुख्याध्यापक	-- सदस्य
६. संबंधीत प्रकल्प अधिकारी	-- सदस्य सचिव

वरील संनियंत्रण समितीची दर महिन्याला अथवा समितीने ठरविलेल्या कालावधीत बैठक होईल.

ब) सनियंत्रण समितीची कार्यकक्षा पुढीलप्रमाणे राहील

१. मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाचे दैनंदीन कामकाज सुरळीत चालण्यासाठी उपाययोजना करणे.
२. सुकाणू समितीपुढे ठेवण्याचे विषय निश्चित करणे.
३. मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाच्या कामकाजाचा नियमीत आढावा घेणे

क) गडचिरोली येथील मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाबाबत आदिवासी विकास विभाग, टाटा ट्रस्ट व BPCL यांच्यात सामंजस्य करार करण्यात येईल. मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहाची संकल्पना राबवित असतांना काही वाद निर्माण झाल्यास सामंजस्य करारात (Memorandum of Understanding) नमूद केलेल्या अटी व शर्तीनुसार आवश्यक ती कार्यवाही करण्यात येईल.

५. आर्थिक बाबी:-

१) गडचिरोली येथील मध्यवर्ती स्वयंपाकगृह उभारणीचा सर्व भांडवली खर्च टाटा ट्रस्टस व BPCL यांच्यवतीने करण्यात येईल.

२) आश्रमशाळा/वसतीगृहातील निवासी विद्यार्थ्यांच्या जेवणासाठी प्रतिविद्यार्थी/प्रतिमहिना रुपये २२७५/- एवढी रक्कम व आश्रमशाळा/वसतीगृहातील डे-बोर्डिंग विद्यार्थ्यांच्या जेवणासाठी प्रतिविद्यार्थी/प्रतिमहिना रुपये ११७६/- एवढी रक्कम देण्यात येईल. अन्नधान्य, किराणा, भाजीपाला व इंधन यांची भाववाढ व इतर बाबी विचारात घेऊन सदर रकमेत वाढ करण्याबाबत सुकाणू समिती वेळोवेळी आढावा घेऊन निर्णय घेईल.

३) गडचिरोली येथील मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहांच्या नावे तेथील बँकेत स्वतंत्र खाते उघडण्यात येईल. बँक खाते उघडण्याची कार्यवाही संबंधित नियंत्रण अधिकाऱ्याने त्वरीत करावी. सदर खात्यावरील आर्थिक व्यवहार नियंत्रण अधिकारी व टाटा ट्रस्टचे प्रतिनिधी यांचे संयुक्त स्वाक्षरीने करण्यात येतील. सुयंक्त खात्यामधून प्रतिविद्यार्थी विहित मर्यादेत प्रत्यक्ष खर्चानुसार निधी खर्च करता येईल. या खात्यामधून कोणताही भांडवली किंवा जेवणाव्यतिरीक्त अन्य कोणताही खर्च करता येणार नाही.

४) आश्रमशाळा/वसतीगृहातील निवासी विद्यार्थ्यांच्या जेवणासाठी प्रतिविद्यार्थी/प्रतिमहिना रुपये २२७५/- एवढी रक्कम व आश्रमशाळा/वसतीगृहातील डे-बोर्डिंग विद्यार्थ्यांच्या जेवणासाठी प्रतिविद्यार्थी/प्रतिमहिना रुपये ११७६/- एवढी रक्कम याप्रमाणे तीन महिन्याची आगावू रक्कम आदिवासी विकास विभागामार्फत मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहासाठी असलेल्या बँक खात्यावर जमा करण्यात येईल. ही कार्यवाही आयुक्त, आदिवासी विकास यांनी करावी.

५) मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहातील कर्मचाऱ्यांना तीन पाळ्यांमध्ये काम करावे लागेल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२०१२२१९६१०५९९२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सु. ना. शिंदे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा. मंत्री आदिवासी विकास विभाग यांचे खाजगी सचिव.
- ३) मा. राज्यमंत्री आदिवासी विकास विभाग यांचे खाजगी सचिव.
- ४) सचिव (आदिवासी विकास विभाग) यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) आयुक्त, आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
- ६) अप्पर आयुक्त, आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
- ७) सर्व संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- ८) महालेखापाल (लेखा परिक्षा),/ (लेखा अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई.
- ९) महालेखापाल (लेखा परिक्षा),/ (लेखा अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-२, नागपूर.
- १०) सर्व निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी .
- ११) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
- १२) सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १३) निवड नस्ती (का-१३), आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

परिशिष्ट - १

मध्यवर्ती स्वयंपाकगृहामार्फत त्या कार्यक्षेत्रातील शासकीय आश्रमशाळा व वस्तीगृहातील विद्यार्थ्यांना द्यावयाचा नास्ता/जेवण याचा तपशील (Menu).

दिवस	नास्ता	तुपारचे जेवण	अल्पोपहार	रात्रीचे जेवण
सोमवार	फळ व उकडलेले अंडे	चपाती, दाळ, भात	साबुदाना वडा, चटनी	आलू पराठा, मिक्स व्हेज पुलाव
मंगळवार	फळ व उकडलेले अंडे	चपाती, चना मसाला/मिक्स व्हेज ग्रेव्ही, वाटाणा पुलाव	भजे	व्हेज अँन्ड दाल खिचडी, चपाती, भाजी, टोमॅटो लोणचे
बुधवार	केळी व सुगंधी दुध आणि उकडलेले अंडे	चपाती, भात मिक्स दाळ, भाताची खिर	समोसा, चटणी	चपाती, भाजी, भात, कढी
गुरुवार	फळ व उकडलेले अंडे	चपाती, भात, व्हेज अँन्ड सोया नगेट ग्रेव्ही	मसाला बन / कचोरी	चपाती, मिक्सड, लेन्टील्स दाल, पुलाव
शुक्रवार	केळी व सुगंधी दुध आणि उकडलेले अंडे	चपाती, भात, दाळ/सांबर, दही/कढी.	भुजीया शेव, बुंदी	व्हेज व दाल खिचडी, चपाती, भाजी, टोमॅटो लोणचे.
शनिवार	फळ व उकडलेले अंडे	चपाती, दाल खिचडी, व्हेज अँन्ड सोया नगेट ग्रेव्ही	पोहा	आलू पराठा, मिक्स व्हेज, व्हेज पुलाव
रविवार	केळी व सुगंधी दुध आणि उकडलेले अंडे	चपाती, व्हेजीटेबल ग्रेव्ही, नॉनव्हेज पुलाव (महिन्यात दोनदा) /व्हेज पुलाव, रायता	वडा पाव, लसून मसाला.	व्हेज व दाल खिचडी, लोनचे, बर्फी/झाय स्वीट